

Beelden uit de voorstelling

Jeugdijaren in Bagdad

THEATER Bagdad kennen we als het toneel van politiek en religieus geweld. Maar nog niet zo lang geleden was het er heerlijk wonen. Chris Keulemans en Enkidu Khaled delen hun totaal verschillende jeugdherinneringen in een voorstelling over de Iraakse hoofdstad.

tekst Sandra Kooke

In de Al-Mutanabbistraat in Bagdad tref je alleen maar boekwinkels aan. Op vrijdagen is de straat één grote boekenmarkt. De Nederlandse schrijver/journalist Chris Keulemans wil daar zo graag een keer naartoe. "Het tarief van losgeld voor westerlingen schijnt niet meer zo hoog te zijn. Het moet nu wel kunnen."

Theatermaker Enkidu Khaled weet hoe het daar is. Hij ging regelmatig van zijn huis in het zuiden van Bagdad naar de straat, gaf er al zijn geld uit en keerde lopend terug met een boek onder zijn arm. Khaled: "Er is een Arabisch gezegde dat luidt: in Cairo worden boeken geschreven, in Beiroet worden ze uitgegeven, in Bagdad worden ze gelezen."

Bagdad, de bakermat van de Arabische culturele en intellectuele wereld. Een stad van universiteiten en boekwinkels, van geleerden en lezers, van grote ontdekkingen als wiskunde en het alfabet. Gelegen in Mesopotamië, het land tussen de Eufraat en de Tigris, waarvan men zegt dat het Paradijs zich er ooit bevond.

Tegenwoordig kennen we de stad van oorlog, bomaanslagen en religieuze twisten. Een stad waar je beter niet kunt zijn.

Keulemans (1960) woonde er als kind in de jaren zestig. "Mijn vader was een idealistische christen, die de hongerde wereld uit wilde helpen. Als landbouwkundige vestigde hij zich in Bagdad om Irakese boeren te helpen met het verbeteren van de irrigatie. Met mijn ouders en drie jongere zusjes had ik er een mooi leven. We leefden in de chique wijk Al Mansour, ik ging naar de Amerikaanse school, we zwommen in de beroemde Alwiyah-club in het Zawrapark en gingen naar de Anglicaanse kerk. Als je foto's van toen bekijkt, zie je een stad die de stap zette naar de moderne tijd. Vrouwen speelden met een bal, droegen korte rokken en gingen over straat zonder hoofddoek. Wij woonden in een expatwijk en hadden een mooi huis met personeel."

Ook Khaled (1985) woonde in zijn jeugd in Bagdad, maar dan 25 jaar later. "Het beeld dat Chris van Bagdad schetst, ken ik van de generatie van mijn ouders. Ik kon dat nooit geloven. Ik ben geboren tijdens de oorlog tussen Iran en Irak. Die was voorbij in 1989. In 1991 begon de Golfoorlog. In het jaar daartussen gebeurde het ergste: de Verenigde Naties riepen economische sancties uit tegen Irak. Opeens daalde de waarde van de dinar met enorme sprongen. Eerst kon je van het salaris van een leraar of politiemann twee gezinnen te eten geven. Nu was er voor niemand genoeg. Mijn vader, een legerofficier, was altijd aan het bedenken hoe hij aan eten kon komen. Het lukte hem niet. In die vreselijke jaren veranderde de attitude van mensen. De moraal raakte ondergeschikt aan de noodzaak om te overleven. De corruptie in het land is een overblijfsel van die tijd. Vroeger schaamde je je tegenover je familie om corrupt te zijn. Nu niet meer."

Beiden zijn opgegroeid in Bagdad, maar met totaal andere herinneringen. Toen ze elkaar ontmoetten bij de masteropleiding van de Am-

'Het is niet iemands schuld dat Bagdad kapot is. Het is een fatale cocktail van oorzaken.'

sterdamse Theaterschool DasArts - Keulemans als docent, Khaled als student - vond Khaled meteen dat ze samen een voorstelling moesten maken over dit gegeven. Vandaag is het zover en gaat de voorstelling 'Bagdad' in première in het Amsterdamse Frascati.

Twee steden

In de voorstelling lokt Khaled Keulemans per e-mail terug naar zijn ouderlijk huis in Bagdad, waar Khaled de zoon van de chauffeur van de Nederlandse familie speelt. Hij houdt Keulemans gevangen en toont hem het Bagdad van nu, dat zo totaal anders is dan de mooie herinneringen aan de jaren zestig.

Khaled: "Ik ga de straat op en toon met mijn camera hoe de stad er nu uit ziet. Dat deed ik ook als student aan de kunstopleiding in Bagdad. Met vrienden filmde ik ons leven, alles wat we meemaakten. De stad was voller, armer en explosiever dan in de jaren zestig. Overal ontploffingen en autobranden. Altijd als ik naar de universiteit ging, was er wel iets. Dan weer was de bus die je net had gemist opgeblazen, dan weer kwam een medestudent niet opdagen, omdat hij onderweg was omgekomen. De laatste paar jaar is het gelukkig iets rustiger."

Het wordt een weemoedige, maar soms ook grappige voorstelling, waarin ook de schuld-vraag aan de orde komt. Een eenvoudig antwoord daarop is er niet. Khaled: "Wij kunstenaars zagen dat de Amerikanen de religieuze partijen in het zadel hielpen. Onder Saddam Hoessein waren kunstenaars nog geliefd." Keulemans: "Saddam heeft ook nogal veel op zijn geweten. Maar uiteindelijk zijn door het politiek en religieus geweld de stad en de mensen het slachtoffer geworden." Khaled: "Het is niet iemands schuld dat Bagdad kapot is. Het is een fatale cocktail van oorzaken."

Keulemans: "Toen ik er woonde, voelde je dat Irak een trotse samenleving was. Je was er van harte welkom, maar het was het welkom van mensen die zelfverzekerd waren door hun geschiedenis van cultuur en rijkdom. Bagdad was tenslotte de wieg van de beschaving. Ik vind het heel moeilijk om te begrijpen dat dit de plek is geworden van radicalisme, religieuze en etnische spanningen, van corruptie en dictatuur. Van alles waar de hele wereld aan kapot gaat."

Khaled: "Want Bagdad is de bakermat van de geschiedenis, maar ook de wieg van de toekomst. Alles wat in Bagdad gebeurt, heeft zijn weerslag op het westen. Toen we pas geleden in Antwerpen aankwamen voor de repetities, zagen we sirenes, politie en helikopters in de straat. Het bleek dat de ruzie tussen Irakezen en Koerden die nu in Irak is ontstaan, hier ook is uitgebroken."

Inmiddels woont Khaled al tien jaar veilig en wel in België. Toch mist hij Bagdad. "Ik mis de warmte van de mensen. In die hele oorlogsperiode, in die totale chaos, voelde ik me toch veilig, zij het op een andere manier dan hier. Ik was daar onderdeel van een grote familie en vriendengroep. Als je daar twee maanden geen werk had, was dat geen punt. Men hielp elkaar. Als dat hier gebeurt, kun je meteen twee maanden de huur niet betalen."

Hij wordt er ook weleens moe van altijd die kunstenaar uit Bagdad te zijn. "Mensen willen dat ik steeds maar vertel over Bagdad en oorlog. Mag ik nu ook een keer als Belgisch kunstenaar worden gezien?" Keulemans: "Dat gebruiken we ook in de voorstelling. Dan zeg ik dat hij het cliché is van een oorlogskunstenaar die blijft hangen in zelfbeklag en slachtoffer-schap."

Al ligt de stad van hun herinneringen in puin, er is geen reden voor wanhoop wat Khaled betreft. Hij put hoop uit de geschiedenis van Bagdad. "Toen de Mongolen in 1258 de stad innamen, gooiden ze alle boeken in de Tigris. De rivier kleurde blauw van de inkt. Toch is de cultuur daarna sterk teruggekomen. Ook nu geloof ik in een nieuwe start voor de stad."

CULTUUR

1 Al-Mutanabbistraat, het intellectuele hart van Bagdad.

VOORSTELLING

De voorstelling 'Bagdad' is van 14 tot en met 18 november te zien in Frascati, Amsterdam. Aansluitend landelijke tournee. Speellijst en info: frascatiproducties.nl

2 De Abu Nawasstraat langs de Tigris en het Tahrirplein. Chris Keulemans: "Het Bagdad waar ik opgroeide, was een moderne samenleving. Het was er warm, maar dat was geen probleem met een zwembad binnen handbereik."

3 Enkidu Khaled: "Als studenten filmde we tussen 2002 en 2007 het dagelijks leven. Autobranden, ontploffingen waren heel gewoon voor ons."

4 De Tigris. Chris Keulemans: "De klimaatverandering is een van de catastrofes in Irak. Een vanouds vruchtbaar land is opgeofferd aan olie. Daardoor is de grond uitgedroogd. Vervolgens gooiden de Amerikanen er bommen met verarmd uranium. Nu zijn er wekelijks zandstormen waardoor je niets meer kunt zien. Het uranium tast mensen en natuur aan. Pasgeborenen zijn mismaakt, Amerikaanse soldaten hebben klachten. Maar je hoort er nooit over."

'Als je foto's van toen bekijkt, zie je een stad die de stap zette naar de moderne tijd'

5 Het Zawrapark en de bioscoop. Chris Keulemans: "Met mijn moeder en drie zusjes wandel ik door het Zawrapark. In het park lag de Alwiyah-club. Daar kwamen expats en Irakezen. Er was een openluchtcinema, waar ik veel Hollywoodfilms heb gezien."